

**Міністерство освіти і науки України
Маріупольський державний університет
Кафедра педагогіки та освіти**

**ОСВІТНІЙ МЕНЕДЖМЕНТ:
ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА**

Випуск 7

Маріуполь – 2019

ББК 74.04к2
УДК 371.014.5(477)(06)

Освітній менеджмент: теорія і практика : зб. наук. праць / за заг. ред. Л.В. Задорожної-Княгницької. Маріуполь: МДУ, 2019. 156 с.

Члени редколегії:

Задорожна-Княгницька Л.В., доктор педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри педагогіки та освіти Маріупольський державний університет

Восвутко Н.Ю., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки та освіти Маріупольський державний університет

Мойсеєнко Р. М., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки та освіти Маріупольський державний університет

Нетребя М. М., кандидат філологічних наук, доцент кафедри педагогіки та освіти Маріупольський державний університет

Тимофєєва І.Б. кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки та освіти Маріупольський державний університет

Рецензенти:

Голюк О.А. – кандидат педагогічних наук, доцент, Вінницький державний педагогічний університет імені М. Коцюбинського.

Зайцева О.М. – кандидат педагогічних наук, доцент, Глухівський національний університет імені Олександра Довженка.

Рекомендовано до друку вченою радою факультету іноземних мов
Маріупольського державного університету
(протокол № 4 від 20 листопада 2019 року)

© Колектив авторів, 2019
© Кафедра педагогіки та освіти МДУ, 2019

- Navryliv.htm. (дата звернення 2.08.2019).
3. Гончаренко, С. У. Український педагогічний словник. Київ: Либідь. 1997
 4. Денисюк Л. І. Людиноцентризм як основа реалізації сучасних управлінських ідей. 2009. URL: <http://portfolio-zolosit.ck.ua/pdf/seminars/2.pdf>. (дата звернення 2.08.2019).
 5. Зембицька, М. В. (2011). Наставництво у системі середньої освіти США як психолого-педагогічна проблема. *Науковий вісник Ужгородського національного університету: Серія «Педагогіка. Соціальна робота»*, №20, С. 41–44.
 6. Коджаспирова Г. М. Словарь по педагогике. Москва: ИКЦ «МарТ». 2005.
 7. Кравець Н. М. Гуманізм і духовні цінності в освіті. 2010. URL: conf.vntu.edu.ua/humed/2010/txt/kravets.php (дата звернення 03.09.2019).
 8. Мацкевич, Н. М. Формування готовності майбутніх учителів початкової школи до роботи з фізичного виховання: Дис. канд. з фізичного виховання та спорту. Волинський державний університет ім. Лесі Українки. Луцьк. 2001.
 9. Осипова И. В. Научно-методическое психолого-педагогическое обеспечение непрерывного профессионального образования: Научно-методическое пособие. Екатеринбург: «Филантроп». 2007.
 10. Рапацевич Е. С. Современный словарь по педагогике. Минск: Современное слово. 2001.
 11. Сапрыгина, Е. М. Представление опыта работы по внедрению «Института наставничества» в рамках профилактической работы с несовершеннолетними, состоящими на профилактических учетах в органах системы профилактики. Волгодонск. 2014.
 12. Яременко В. В., Сліпущко. О. М. Новий тлумачний словник української мови. (Т. 2.). Київ: Аконіт. 1999

УДК 378.017(04)

Задорожна-Княгницька Л.В.,
Скабьолкін А.М.

МУЗЕЙНА ПЕДАГОГІКА ЯК ЧИННИК НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ

***Анотація.** У статті розкрито основні роль музейної педагогіки у вирішенні проблеми національно-патріотичного виховання школярів. Викладено результати аналізу поняття «музейна педагогіка» та визначено основні функції музейної педагогіки в контексті чинної нормативної бази з питань патріотичного виховання. Схарактеризовано роль шкільного музею як засобу національно-патріотичного виховання школярів в умовах реформування сучасної середньої освіти.*

***Ключові слова:** музейна педагогіка, національно-патріотичне виховання, шкільний музей, музейна комунікація.*

Постановка проблеми. Одним із пріоритетних завдань освіти, визначених Концепцією Нової української школи є виховання дитини як патріота. Важливе місце серед засобів вирішення цієї проблеми займає один з перспективних напрямів сучасної педагогіки – музейна педагогіка, що є педагогічною дисципліною, яка вивчає шляхи становлення гуманістичного світогляду, що базується на духовних цінностях, а також специфіку інтелектуального, етичного і естетичного розвитку особистості в процесі музейної

комунікації [10].

Музейна педагогіка спрямована на вирішення важливих проблем формування особистості, зокрема: залучення школярів до дослідницької діяльності у межах вивчення музейних експозицій, розвиток їхніх дослідницьких умінь і творчих здібностей, вироблення здатності до самостійних суджень та оцінювання, навичок критичного мислення. Отже, музейна педагогіка має важливе значення в системі освіти та сприяє всебічному розвитку особистості учня, активному пізнанню навколишнього світу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми музеєзнавчої та історико-краєзнавчої діяльності розкрили у своїх дослідженнях Н. Ганнусенко, О. Кушпетюк, О. Січкарук, М. Степаненко, В. Шевченко, М. Юхневич; питання реалізації виховного потенціалу музеїв висвітлили Ю. Ключко, М. Нагорський, І. Пантелійчук та ін. Актуальні проблеми розвитку музейної педагогіки вивчають Т. Белофастова, Є. Ванслова, Л. Гайда, О. Караманов, Ю. Ключко, І. Коссова, Ф. Левітас, Л. Масал, Б. Столяров, М. Юхневич та ін.

Проте, незважаючи на значний інтерес науковців до зазначеної вище проблеми, музейна педагогіка в сучасних дослідженнях займає незначне місце. Система освіти в основному продовжує залишатися поза цією дуже важливою сферою національної культури.

Метою статті є теоретичне обґрунтування музейної педагогіки як засобу вирішення проблеми патріотичного виховання школярів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Музей у сучасному світі є не лише місцем збереження, обліку та вивчення пам'яток культури. Сьогодні музей – це науково-просвітницький, освітній заклад, який ставить перед собою, окрім специфічних професійних завдань, також широкі науково-освітні, естетичні та виховні завдання. Можна стверджувати, що сучасний музей – це своєрідний центр духовної культури майбутнього. Таке розуміння ролі і місця музею в останні десятиліття зробило актуальним сприйняття музею, як цілого соціального інституту з його багаточисленними функціями, напрямками, формами в їх органічній взаємодії [6].

Термін «музейна педагогіка» було введено в обіг у 1934 р. німецькими науковцями. Як своєрідна галузь знань та наукових досліджень, музейна педагогіка зміцніла протягом другої половини ХХ століття. За її концепцією музеї повинні значно розширити свої традиційні функції, як і традиційну діяльність, що означало активізувати свою участь у житті суспільства, інтегруватися в конкретне соціокультурне середовище. Парадигми історичнокультурного розвитку націй і народів, світової цивілізації зумовлювали якісні зміни актуальних завдань як культурних, так і освітніх інституцій. Змінювалася передусім методологія реалізації функцій музею, який не просто розглядався як джерело додаткового пізнання, а як громадянський, інформаційний, виховний центр культурної спадщини, що мала працювати на людину і для людини [9].

Термін «музейна педагогіка» отримав своє обґрунтування в 2011 р. в «Українському педагогічному енциклопедичному словнику» С. Гончаренка. У ньому зазначалося, що «музейна педагогіка – це галузь науки, яка вивчає

історію, особливості культурно-освітньої діяльності музеїв, методи впливу музеїв на різні категорії відвідувачів, взаємодію музеїв з освітніми установами тощо. Основна мета музейної педагогіки – прилучення до музеїв підростаючого покоління, творчий розвиток особистості...» [2, с. 296].

Музейна педагогіка розглядається як комплексна наукова дисципліна, що тільки формується, знаходиться на стику музеєзнавства, педагогіки, психології, та вивчає виховні аспекти музейної комунікації [7], як галузь діяльності, що здійснює передачу культурного досвіду на основі міждисциплінарного та поліхудожнього підходу через педагогічний процес в умовах музейного середовища [5, с. 27].

Предметом вивчення нової наукової дисципліни є дослідження закономірностей, принципів, методів роботи музеїв зі своєю аудиторією. Її головний об'єкт – культурно-освітні аспекти музейної комунікації, тобто особливий підхід до різноманітних діалогових процесів, що відбуваються у музеї, що ставить завдання участі у формуванні вільної, творчої, ініціативної особистості, здатної стати активним учасником діалогу [7].

Таким чином, музейна педагогіка за об'єктом співпадає з теорією музейної комунікації, а за методом – з педагогікою, ширше – з психологією. Музейна педагогіка не тільки узагальнює досвід, але й прогнозує нові методики, створює музейно-педагогічні програми. З огляду на міждисциплінарний характер, музейна педагогіка оперує категоріями музеєзнавства і психолого-педагогічних дисциплін, зокрема: «музейний предмет», «музейна культура», «музейна комунікація», «виховання», «дидактика», «музейна освіта», «музейний педагог», «візуальне мислення».

Роль та значення музейної педагогіки значно розширилися у зв'язку з тими соціально-історичними викликами, на які змушена відповідати Україна в останні роки. Указ Президента України за № 580/2015 «Про Стратегію національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016–2020 роки» акцентує на необхідності виховання громадянина – патріота України, утвердження любові до Батьківщини, духовності, моральності, шанобливого ставлення до національних надбань Українського народу, наслідування найкращих прикладів мужності та звитяги борців за свободу та незалежність України як з історичного минулого, так і захисників, які сьогодні відстоюють суверенітет та територіальну цілісність держави [8].

Зазначений вище нормативний документ значно розширив бачення державних органів, органів місцевого самоврядування, освітньо-наукових та культурних установ, організацій громадянського суспільства щодо найбільш значущої проблеми часу – патріотичного виховання молоді. У документі конкретно визначені головні сфери національно-патріотичного виховання:

- освіта і наука;
- культура та мистецтво;
- історія, вшанування пам'ятних дат та історичних постатей;
- краєзнавство і туризм;
- охорона довкілля;

- фізкультура, спорт;
- оборона України тощо.

З огляду на ці сфери національно-патріотичного виховання, музейна політика, музеєзнавство, музейна педагогіка займатимуть у системі виховання нації і зміцненні держави більш помітну роль. Безперечно, що молодь (як і весь народ) потребує не лише правди про історію (почасти трагедійну) України. Дуже важливою є позитивна емоція, необхідність усвідомлення досягнень Українського народу, його культурно-історичних, інтелектуальних, духовних надбань [9].

В Указі «Про Стратегію національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016-2020 роки» підкреслено, що індикаторами ефективності реалізації заходів із національно-патріотичного виховання мають стати:

- збільшення відвідуваності дітьми та молоддю закладів, що популяризують культурні та національно-мистецькі традиції Українського народу, а також експозицій музеїв, присвячених національно-визвольній боротьбі за незалежність і територіальну цілісність України;

- підвищення рівня знань у дітей і молоді про видатних особистостей українського державотворення, визначних вітчизняних учених, педагогів, спортсменів, провідних діячів культури і мистецтва, духовних провідників Українського народу;

- збільшення кількості дітей та молоді, які по дорожують в інші регіони України та до держав Європейського Союзу [8].

Значну роль у розвитку музейної педагогіки відіграють шкільні музеї.

Як зазначає А. Дульська, музей при закладі освіти являє собою живу, дієву силу, а не мертву виставку фотографій і документів; значний потенціал в освітньому процесі учнів, центр формування соціально-культурної компетенції учнів, головними умовами створення якого є наявність оригінальних матеріалів, що відповідають профілю, приміщення і обладнання, де зберігають і демонструють музейну експозицію [2]. У цих центрах активізовано науково-дослідну, художньо-естетичну та патріотичну діяльність, посилено спрямованість на формування в учнів початкової школи нерозривності минулого, сьогодення та майбутнього України [1].

Шкільний музей – це творча лабораторія національно-патріотичного виховання учнівської молоді; він являє собою куточок, осередок, який оформлений відповідно до певної теми і містить, крім музейних експонатів, учнівські роботи, створені школярами різного віку до і після відвідування класичних музеїв. Учні в ньому поринають у світ мистецтва, повторно переглядаючи музейні експонати, та отримують позитивні враження [7].

Л.Шаповал, Ж.Клименко, Л.Козаченко розглядають музей як особливий розвивальний простір, створений з метою долучення учнів до світу мистецтва, розширення їхнього культурного і національного світогляду, формування здатності до творчості, їхньої життєвої компетентності, розвитку уявлення, фантазії за рахунок продуктивної діяльності та самостійності [11].

О.Кубрак, розкриваючи педагогічну значущість шкільного музею, оцінює

його як соціокультурний центр духовності та культури у межах певного населеного пункту, сховище людської пам'яті, в яких зберігаються та експонуються предмети культури, побуту та мистецтва, однак це не сховище старих речей, а простір для творчості, де відбувається діалог старої та нової епох, науково-практична діяльність, спрямована на передачу культурно-освітнього досвіду попередніх поколінь молоді [4].

С. Волошин, аналізуючи проблему національно-патріотичного виховання учнів початково школи засобами музейної педагогіки, подає авторське визначення шкільного музею та поняття «патріотичне виховання засобами музейної педагогіки». Як зазначає дослідниця, музей при закладах освіти є творчою лабораторією, яка охоплює важливий потенціал освітнього процесу з метою виховання патріотичних почуттів в учнів початкової школи. Патріотичне виховання засобами музейної педагогіки – це процес формування прихильності особистості дитини до своєї нації, ціннісного почуття приналежності до своєї Вітчизни, усвідомлення національної самобутності свого народу за рахунок використання інноваційних форм, елементів педагогічних технологій освітнього інтерактивного музейного середовища [1].

У межах аналізу проблеми національно-патріотичного виховання учнів загальноосвітніх шкіл засобами музейної педагогіки, науковці виокремлюють такі специфічні риси шкільних музеїв: шкільний музей входить до структури школи, відповідає її потребам, його матеріали використовуються в освітньому процесі; у створенні музеїв беруть участь учні і виступають не як пасивні спостерігачі, а як автори та творці експонатів; робота в музеї захоплює учнів, природно стимулює їхню творчу думку, зміцнює і розвиває їхні творчі інтереси; зібрані експонати в музеї дають змогу учням більше дізнатися про свій народ, його побут, мистецтво, народну творчість, природу та визначні місця, тобто закладають основи патріотизму; кожен експонат є доступним учневі; освітній потенціал спрямований на соціальну адаптацію і розвиток емоційної сфери учнів, здійснення суб'єкт-суб'єктних стосунків, створення ситуації успіху та доброзичливої атмосфери; участь у створенні експонатів як учнів, так і батьків, родин [1].

Отже, основними напрямками діяльності музеїв у межах здійснення національно-патріотичного виховання школярів є наступні:

- інформування, тобто початкове отримання свідчень про музей, його колекцію або окремі музейні предмети. Воно здійснюється не тільки в формі лекцій та консультацій. Сучасне інформаційне обслуговування охоплює найрізноманітніші способи надання інформації за допомогою комп'ютерів, друкованої продукції, розробленої і для дорослих, і для дітей;

- навчання, що охоплює передачу та засвоєння знань, а також здобуття вмінь та навичок під час музейної комунікації. Навчання здійснюється в формі уроку-екскурсії, тематичного заняття;

- розвиток творчого початку, що реалізується формами студії, фестивалю, конкурсів, історичної гри тощо;

- спілкування, що може бути організовано в формі зустрічі, клубу, брифінгу тощо;

– відпочинок, що реалізується через організацію ярмарок, масових заходів, свят, концертів тощо [6].

Висновки. Отже, впровадження музейної педагогіки в освітній процес закладів загальної середньої освіти є важливим та необхідним заходом для покращення знань з вітчизняної культури, виховання естетичних смаків в учнівської молоді та вміння споглядати твори мистецтва, розвиває креативний погляд не лише в особистому, а й у професійному напрямку. Такі знання дають коротку інформацію, що несе в собі відповідний рівень знань, поглиблює раніше набуті культурологічні знання.

Література

1. Гончаренко С.У. Український педагогічний енциклопедичний словник. Видання друге, доповнене і виправле. Рівне: Волинські обереги, 2011. 522 с.
2. Дульська А. А. Формування соціально-культурної компетенції учнів МНВК засобами вивчення скарбів культури і старовини українського народу : метод. посіб. Кам'янець-Подільський, 2014. 68 с.
3. Кубрак О. Круглий стіл «Музеї навчальних закладів як осередки патріотичного виховання». URL: http://pmu.in.ua/news/info_letter_2015_1/.
4. Ласкій І. Курс «Музейна педагогіка»: особливості взаємодії школи й музею. *Мистецтво та освіта*. 2009. № 3.
5. Лисенко Т.М. Музейна педагогіка: проблеми та перспективи розвитку. URL: https://virtkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/pages/vyp9/lysenko.pdf (Дата звернення 08.09.2019)
6. Музейна педагогіка та інтерактивні технології в контексті функціонування історико-культурного комплексу «Запорозька січ»: до постановки проблеми URL: <http://www.museum.dp.ua/article0179-2.html> (Дата звернення 08.09.2019)
7. Стратегія національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016–2020 роки: від 13 жовтня 2015 р. №580/2015. Указ Президента України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/580/2015>.
8. Філіпчук Н.О. Музейна педагогіка і виховання нації. *Молодий вчений*. № 3 (55), 2018 р. С. 137-142.
9. Удовиченко І.В. Музейна педагогіка: теорія і практика: науково-методичний посібник. К.: Логос, Національний музей історії України, 2017. 72 с.
10. Шаповал Л., Клименко Ж., Козаченко Л. Формування національної свідомості дошкільників засобами музейної педагогіки. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2009. № 4. С. 11–16.

УДК 373.5.014(4)

Мойсєєнко Р.М.,
Щербак О.В.

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ

Анотація. Статтю присвячено огляду системи профільної шкільної освіти зарубіжних країн та можливості використання їх позитивного досвіду в розбудові нової української школи. Розкрито перманентний характер структурних трансформацій у секторі шкільної освіти в країнах Європи та США; охарактеризовано підходи країн ЄС до реформ з подовження шкільної освіти в умовах глобалізації; зроблено висновок як про універсальний характер